

Delo z Romi: udeležba in krepitev vloge lokalnih skupnosti

Povzetek

/// *Listina Evropske unije o temeljnih pravicah določa pravice, ki so še posebno pomembne za osebe romskega porekla. Najpomembnejša je pravica do prepovedi diskriminacije (člen 21).*

Kljub prizadevanjem na nacionalni, evropski in mednarodni ravni za izboljšanje socialne in ekonomske vključenosti Romov v Evropski uniji (EU) se mnogi še vedno srečujejo z veliko revščino, izrazito socialno izključenostjo in diskriminacijo. To pogosto pomeni omejen dostop do kakovostnega izobraževanja, delovnih mest in storitev, nizke dohodka, slabe stanovanjske razmere, zdravstvene težave in krajšo življenjsko dobo. Te težave predstavljajo tudi pogosto nepremostljive ovire za uveljavljanje temeljnih pravic, ki jih zagotavlja Listina EU o temeljnih pravicah.

V zadnjih letih se EU vse bolj zavzema za povečanje socialne vključenosti Romov ter boj proti njihovi diskriminaciji in anticiganizmu. Aprila 2011 je prišlo do pomembne prelomnice: Evropska komisija, ki je bila odločena doseči oprijemljivejše spremembe, je uvedla okvir EU za nacionalne strategije vključevanja Romov do leta 2020¹. Države članice poziva, naj razvijejo posebne nacionalne strategije vključevanja Romov ali celostne sklope političnih ukrepov za izboljšanje njihovega vključevanja na področjih izobraževanja, zaposlovanja, nastanitve in zdravja. Decembra 2013 je Svet izdal priporočilo o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov v državah članicah in te pozval, da podprejo „aktivno državljanstvo Romov, tako da spodbujajo njihovo socialno, ekonomsko, politično in kulturno udeležbo v družbi, tudi

na lokalni ravni“². Komisija vsako leto oceni napredek izvajanja priporočila³.

Agencija EU za temeljne pravice (FRA) je v letih 2010 in 2011 sodelovala v projektni skupini Evropske komisije na področju Romov in na podlagi raziskave zbrala statistične podatke o njihovem položaju⁴. Vendar ti podatki ne pojasnjujejo, zakaj prizadevanja za njihovo vključevanje niso prinesla pričakovanih rezultatov. Agencija je zato pripravila večletni raziskovalni projekt za prepoznavanje in razumevanje ovir in vzvodov uspešnih prizadevanj za vključevanje Romov. Projekt „Local Engagement for Roma Inclusion“ se je izvajal v 21 krajih v 11 državah članicah EU, pri čemer se je raziskovalo, kako se načelo št. 10 skupnih temeljnih načel EU o vključevanju Romov glede njihove aktivne udeležbe spoštuje in izvaja v praksi⁵. Raziskave so potrebne tudi zato, ker je poglobljeno razumevanje vzvodov in ovir pri prizadevanju za vključevanje na lokalni ravni bistveno za razvoj in spremljanje izvajanja ukrepov, ki so v skladu z nacionalnimi in evropskimi političnimi okviri, vključno z okvirom EU za nacionalne strategije

1 Evropska komisija (2011), *Okvir EU za nacionalne strategije vključevanja Romov do leta 2020*, COM(2011) 173 final, Bruselj, 5 april 2011.

2 Svet Evropske unije (2013), *Priporočilo Sveta 378/1 z dne 9. decembra 2013 o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov v državah članicah*, UL 2013 C 378, str. 378/6.

3 Za več informacij si oglejte spletno stran Komisije *Roma integration in EU countries* (Vključevanje Romov v državah članicah EU).

4 FRA (2009), projekt *EU-MIDIS - Data in focus: the Roma*, Luxembourg, Urad za publikacije Evropske unije (Urad za publikacije).

5 Svet Evropske unije, sklepi Sveta o vključevanju Romov. 2947. zasedanje Sveta za zaposlovanje, socialno politiko, zdravje in varstvo potrošnikov, Luxembourg, 8. junij 2009, *Skupna temeljna načela o vključevanju Romov* – kot je bilo obravnavano na prvem srečanju integrirane evropske platforme za vključevanje Romov, april 2009.

vključevanja Romov, direktivo o rasni enakosti ter protidiskriminacijsko zakonodajo.

Ta projekt omogoča vključevanje Romov na lokalni ravni, s čimer se izboljšuje njihovo sodelovanje kot bolj enakopravni partnerji z lokalnimi upravami in civilno družbo. Njegova metodologija vključuje oblikovanje, načrtovanje, izvajanje in spremljanje raznovrstnih manjših ukrepov na različnih področjih; od izobraževanja do zaposlovanja, zdravstvenega varstva, stanovanj, kulture itd. Ti ukrepi so bili z vidika raziskav osnovno orodje za pridobivanje podatkov in informacij. Z vidika vključenih romskih skupnosti so bili ti ukrepi predvsem pomemben rezultat projekta, saj so lahko skupnosti same opredelile prednostne naloge in izvedle ukrepe s pomočjo strokovnjakov na terenu in lokalnih oblasti. Z razvojem dejavnosti projekta je prišlo tudi do opozarjanja na izzive, s katerimi se Romi, Sinti in druge skupine Romov ter Travellerjev vsakodnevno srečujejo, s tem pa tudi k večji ozaveščenosti o diskriminaciji in anticiganizmu. Neposredna posledica raziskovalnega postopka je izboljšanje načinov sodelovanja in vključevanja med lokalnimi oblastmi in romskimi skupnostmi, kadar v mnogih primerih tovrstno sodelovanje še ni bilo vzpostavljeno. Ljudje so se naučili izražati svoje potrebe in sodelovati pri iskanju skupnih rešitev za lažje vključevanje Romov v družbo na lokalni ravni. V tem smislu so celo izkušnje različnih poskusov in napak v celotnem raziskovalnem postopku za doseganje sodelovanja med lokalnimi oblastmi, Romi in drugimi prebivalci dragocene izkušnje, ki osvetljujejo zapletenost zadeve in težave pri prizadevanjih za boljše vključevanje na lokalni ravni.

Pridobljeni dokazi lahko pomagajo EU in državam članicam, da izboljšajo politične odzive, vključno z oblikovanjem instrumentov financiranja, in olajšajo pomembno udeležbo Romov pri ukrepih za izboljšanje njihove socialne vključenosti.

Ključni cilji raziskave so tako bili:

- opredeliti in razumeti, kaj deluje in kaj ne deluje pri ukrepih vključevanja Romov na lokalni ravni ter razloge za to;

- pridobiti dokaze o celotnem procesu prizadevanj za vključevanje Romov na lokalni ravni, vključno s tem, kako skupnosti in lokalne oblasti določajo prednostne naloge, kako lokalni deležniki dosežejo soglasje, kako točno ljudje sodelujejo in kakšne so njihove vloge;
- omogočiti udeležbo skupnosti v prizadevanjih za vključevanje in raziskati, kako je mogoče uporabiti različne metode sodelovanja;
- ugotoviti, ali lahko povečana udeležba članov skupnosti v prizadevanjih na lokalni ravni vodi do boljših rezultatov vključevanja in/ali bolj oblikovanih pobud na lokalni ravni.

Glavno poročilo govori o razumevanju in raziskovanju procesa vključevanja Romov na lokalni ravni. Opredeljuje ključne vzvode in ovire pri prizadevanjih za njihovo vključevanje na lokalni ravni – z drugimi besedami, razumevanje, kaj deluje pri vključevanju Romov, kaj ne in zakaj. Raziskava je bila pripravljena z vidika vključevanja Romov, vendar njena logika in metodologija presegata vprašanja romskih skupnosti. Sodelovalni pristopi pri ukrepih na lokalni ravni in razvoju strategije lahko izboljšajo politike in projekte, ki obravnavajo druge skupine v ranljivem položaju, kot so invalidi, otroci, brezdomci, migranti in begunci, in splošno prebivalstvo. Te prakse lahko tudi spodbudijo državljane pri uveljavljanju pravic in izboljšanju njihovih razmer v lokalni skupnosti.

To zbirno poročilo predstavlja ključne ugotovitve terenskega dela in mnenja agencije FRA, ki izhajajo iz njih. Glavno poročilo, *Working with Roma: Participation and Empowerment of local communities* (Delo z Romi: udeležba in krepitev vloge lokalnih skupnosti), predstavlja podrobne ugotovitve terenskega dela. Poleg glavnega poročila je na voljo 21 krajevnih študij iz enajstih sodelujočih držav članic EU ter videoposnetki in drugo gradivo, ki so na voljo na spletni strani projekta⁶.

6 Glej FRA (2018), *Working with Roma: Participation and empowerment of local communities*, Luxembourg, Urad za publikacije. Spletna stran projekta je na voljo na spletišču agencije FRA.

Ključne ugotovitve in mnenja agencije FRA

Raziskava razkriva bogastvo znanja o socialni vključenosti in vključevanju Romov v praksi. Kot poudarjajo številne posamezne krajevne študije, je smiselne in oprijemljive spremembe mogoče doseči, prav tako je mogoče okrepiti lokalne skupnosti, lokalne oblasti pa lahko postanejo odgovornejše in učinkovitejše pri zaščiti in spodbujanju pravic svojega lokalnega prebivalstva. Poleg tega je raziskava pokazala, da so lahko sodelovalni postopki, ki omogočajo lokalnemu prebivalstvu vključitev v postopke odločanja, pomembno orodje na področju socialnega vključevanja. Z razumevanjem zapletenih vidikov socialne vključenosti in izključenosti lahko lažje umeščamo druge obstoječe podatke in to uporabimo kot prvi korak pri reševanju dejanskih težav na terenu.

Spodbujanje večje udeležbe Romov v dejavnostih, ki jih zadevajo

Udeležba je eno od „10. skupnih osnovnih načel Evropske unije o vključevanju Romov“. Udeležba Romov pri oblikovanju projektov, strategij in prizadevanj za vključevanje na lokalni ravni, ki so jim v podporo, je ključnega pomena za njihovo uspešno izvajanje. Načini udeležbe se lahko razlikujejo glede na globino in izrazitost. Javni organi lahko na primer povabijo prebivalce k sodelovanju na organiziranih sestankih, lahko jih spodbudijo k sodelovanju v postopkih odločanja ali jih povabijo k sodelovanju pri izvajanju ukrepov. Raziskava je pokazala, da je lahko ustvarjanje prostora za pomembno skupno delo, učenje sklepanja sporazumov in iskanje skupnih rešitev težka naloga. Za izvedbo tega so potrebne izkušnje in znanje.

Lille – socialni delavci iz organizacije AFEJl sodelujejo na srečanju skupin za izražanje pred domovi romskih družin. Skupine za izražanje so Romom omogočile izražanje pomislekov, potreb in idej. (© FRA)

Velik izziv je lahko, kako pridobiti zanimanje lokalnega prebivalstva za pobude in ga vanje vključiti. Ljudi zanima, kako lahko načrtovani ukrepi rešijo njihove najnujnejše potrebe, zato se sodelovanje v projektih včasih zdi ločeno od njihovih vsakodnevnih težav. Dogovor o določenih ciljih in podajanje jasnih rezultatov, ki ljudem prinašajo oprijemljive, četudi majhne koristi, je način, kako zagotoviti sodelovanje pri projektih in drugih dejavnostih vključevanja. Pred sprejetjem abstraktnejših oblik ukrepov za razvoj skupnosti je prav tako pomembno reševanje osnovnih potreb, kot so ustrezna stanovanja, dostop do zdravstvenega varstva, izobraževanja in zaposlovanja. Raziskava ugotavlja, da je za ohranjanje vključenosti lokalnega prebivalstva nujno zgraditi zaupanje z romskimi skupnostmi in lokalnimi oblastmi, premagovati vzorce običajne udeležbe, reševati spore ali naraščajoče napetosti ter se zavedati, da sodelovanja ne moremo uvesti s silo.

To je pomembno, saj so številne občine in lokalne skupnosti razočarane po več letih, ko je bil napredek pri vključevanju Romov omejen ali ga ni bilo. Malo občin je pripravljenih ali sposobnih veliko vlagati v spremembe, skupnosti pa niso vedno motivirane za dejavno vključevanje. Raziskava kaže, da so osredotočanje na uspešne pretekle projekte ter pripravljenost in odprtost nekaterih lokalnih oblasti glede ukrepanja na področju vključevanja Romov nujni predpogoji za načrtovanje novih dejavnosti in resnično sodelovanje lokalnih udeležencev. Prav tako kaže, da lahko razvoj in uporaba metod, ki odražajo lokalne posebnosti in določene potrebe vključenih posameznikov, vodijo k uspešnejšim rezultatom projekta. Še posebno pomembno je upoštevanje posebnih potreb romskih žensk: zato jim je treba dodeliti edinstveno vlogo v projektu. Z drugimi besedami, za vključevanje Romov ni enotne rešitve.

Številnih članov lokalne skupnosti niso nikoli vprašali, kaj potrebujejo. Mnogi so bili navajeni, da so pasivni prejemniki projektov ali programov socialnega vključevanja in so upravičenci pobud, ki so jih oblikovali in izvedli akterji zunaj skupnosti. Večinoma so udeležbo razumeli v smislu udeležbe na sestanku, usposabljanju, delavnici ali kot začasno opravljanje dejavnosti, ki jih niso razvili sami. Zaradi omejenih izkušenj z bolj smiselnimi oblikami udeležbe je treba člane skupnosti podpreti in priučiti, da uveljavljajo svojo pravico do aktivnega vključevanja v projekte, ki jih zadevajo, in da si upajo izraziti svoje potrebe. To pomeni, da morajo nacionalni ali lokalni organi vključiti tudi strokovnjake, ki znajo učinkovito komunicirati z lokalnimi skupnostmi.

Vse to kaže na glavno ugotovitev: udeležba mora biti smiselna. To pomeni, da je treba obravnavati vprašanja, ki odražajo potrebe ljudi, in jim dati resnično vlogo pri opredeljevanju in uresničevanju ciljev, določenih v strategijah, politikah in projektih socialnega vključevanja. Lokalni organi in drugi akterji, ki izvajajo projekte ali ukrepe za socialno vključevanje, naj izberejo in izvajajo oblike sodelovanja, ki se izogibajo površnemu, zgolj simboličnemu pristopu. Smiselna in poglobljena udeležba zahteva tudi čas, ki udeležencem omogoča razvoj komunikacijskih in drugih veščin.

Mnenje agencije FRA št. 1

Države članice in zlasti lokalni organi morajo ustvariti ugodne pogoje za smiselno udeležbo Romov pri prizadevanjih za lokalno vključevanje. Lokalni organi in vsi akterji, ki izvajajo projekte ali ukrepe za socialno vključevanje, naj jasno predstavijo usmeritve in cilje, posebne rezultate in izide ter okvirne pogoje vseh ukrepov socialnega vključevanja, da bi motivirali in ohranili zanimanje lokalnih prebivalcev. Prav tako naj si zlasti prizadevajo, da udeležba ne postane površna, zgolj simbolična naloga. To pomeni sodelovanje z lokalnimi skupnostmi in njihovo podpiranje pri sprejemanju odločitev, ki odražajo njihov pogled glede lokalnih strategij vključevanja, akcijskih načrtov in projektov.

Mnenje agencije FRA št. 2

Lokalni organi in izvajalci projektov naj razmislijo o vidikih glede spola, da bi ugotovili morebitne ovire pri udeležbi žensk v dejavnostih in pripravili strategije za njihovo premagovanje. Pri časovni razporeditvi ter krajih srečanj in dejavnosti naj upoštevajo posebne okoliščine in potrebe njihovih skupnosti. Pozornost naj namenijo tudi temu, kako lahko ti vidiki vplivajo zlasti na romske ženske ali otroke, ki lahko imajo omejen dostop ali imajo druge težave, ki lahko vplivajo na njihovo možnost udeležbe.

Vzpostavljanje zaupanja med skupnostmi za zagotovitev uspeha

Zaupanje med deležniki (ali njegovo pomanjkanje) vpliva na izvajanje projektov vključevanja. Gradnja obstoječih odnosov je pomemben element sodelovanja z lokalnimi skupnostmi. Kadar skupnosti zaupajo posameznikom, ki izvajajo projekte, je bolj verjetno, da se bodo udeleževale projektnih dejavnosti in odkrito izmenjale svoje misli in mnenja; posledično bodo ukrepi vodili h konkretnjšim in bolj smiselnim rezultatom. Raziskave kažejo, da tam, kjer

lokalni ukrepi ne izpolnjujejo pričakovanj glede razumevanja potreb ljudi, to na koncu vodi do izgube zaupanja in nazadnje do pomanjkanja motivacije za nadaljnje sodelovanje.

Grajenje zaupanja in prepoznavanje lokalnih „ključnih spodbujevalcev“, ki so vzpostavili zaupne odnose s skupnostmi, je težaven in zapleten proces. V krajih, kjer strokovnjaki vstopijo v skupnosti kot „tujci“, neznanim lokalnim skupnostim, je treba vložiti veliko časa in energije za vzpostavitev in gradnjo zaupanja. Tam, kjer si za vključevanje prizadevajo že zaupanja vredne osebe in gradijo na obstoječih mrežah in zaupnih odnosih, lahko organizirajo dejavnosti v krajšem času in sodelujejo z ljudmi na globlje in bolj sodelovalne načine. Za trajnostno zaupanje in udeležbo je prav tako bistveno doseganje oprijemljivih sprememb, ki se odzivajo na potrebe skupnosti, in pregledno obravnavanje skupnih pomislekov Romov in neromskih prebivalcev.

Stara Zagora – lokalni prebivalci iz soseske Lozenetz v razpravi v fokusni skupini februarja 2016 razpravljajo o svojih idealnih stanovanjih in tlorisu modelne hiše. (©FRA)

Mnenje agencije FRA št. 3

Države članice naj pri zagotavljanju smiselnih odgovorov na potrebe na lokalni ravni zberejo nacionalna sredstva in sredstva EU za podporo lokalnih organov in organizacij civilne družbe, ki delajo z Romi. Pri sodelovanju z Romi naj podpirajo sodelovalne pristope in vključujejo mehanizme udeležbe v razvoj lokalnih politik in strategij. Pri tem naj gradijo na obstoječih mrežah in zaupnih odnosih, namenjajo pozornost vlogi ključnih spodbujevalcev in času, ki je potreben za vzpostavitev zaupnih odnosov s skupnostmi, ter pri reševanju skupnih pomislekov v razprave vključujejo tudi neromske prebivalce.

Pregledno in dostopno komuniciranje za doseganje pričakovanj

Ustrezna in prilagojena komunikacija v zvezi z lokalnimi politikami, strategijami in projekti je bistvena za obvladovanje pričakovanj lokalnega prebivalstva in zagotavljanje uspešnega izvajanja prizadevanj za vključevanje. Način predstavitve ciljev, metod in omejitev projekta lokalnim skupnostim je mnogokrat enako pomemben kot sama informacija. Včasih lahko informacije, ki so za eno stran jasne in preproste, drugi akterji razumejo in si razlagajo drugače. Takšna (napačna) razumevanja se pogosto pripisujejo načinu posredovanja ključnih informacij znotraj skupnosti in tudi od zunaj.

Megara – župan na sestanku obišče romsko sosesko, da pojasni raziskovalni postopek in mobilizira ljudi za udeležbo; v soseski so se pogosto izvajale dejavnosti ozaveščanja. (©FRA)

Dinamika v posameznih krajih precej določa načine in sredstva sporočanja in posredovana sporočila. Pravilno razumevanje te dinamike je ključnega pomena, saj imajo številni člani lokalne skupnosti pogosto omejene izkušnje in zmožnosti za sodelovanje. Izvajalci projektov so odgovorni zagotoviti, da so vsi podatki o udeležbi skupnosti v projektih, dejavnostih vključevanja ali lokalnih politikah in strategijah, udeležencem posredovani dostopno in razumljivo. To lahko pomeni uporabo razumljivega jezika v maternem jeziku udeležencev, včasih v preprostem jeziku brez žargona in s toliko ponovitvami, da

vsí zagotovo enako in popolnoma razumejo, kaj je načrtovano in katere dejavnosti potekajo, kako in pod kakšnimi pogoji. Raziskava nadalje razkriva, da je sporazumevanje na osebni ravni učinkovitejše od posrednih komunikacijskih kanalov za posamezne skupine, kot so glasila, oddaje in letaki, ko gre za pridobivanje in ohranjanje motivacije lokalnih skupnosti za udeležbo v prizadevanjih za vključevanje.

Ukrepi za povečanje preglednosti pri sporazumevanju glede tega, kako se ukrepi izvajajo in kako se sprejemajo odločitve, je bistvenega pomena za ustrezno obvladovanje pričakovanj in zagotavljanje, da vsi stvari enako razumejo. Vloge in odgovornosti ter njihove omejitve je treba previdno pojasniti, da bi se izognili izgubi zaupanja zaradi morebitnega neuspeha pri doseganju nerealno visokih pričakovanj glede rezultatov projekta ali politike.

Mnenje agencije FRA št. 4

Lokalni organi in izvajalci projektov naj sprejmejo ukrepe, ki bodo zagotavljali, da bodo informacije o projektih in lokalnih politikah pregledne in jasno posredovane na dostopen in razumljiv način. Metode sporazumevanja naj bodo skrbno izbrane in izvedene, da bi pričakovanja ustrezno obvladali in podprli udeležbo lokalnega prebivalstva pri projektih in drugih prizadevanjih za vključevanje.

Namenjanje pozornosti odnosom v skupnosti za boljše oblikovanje prizadevanj za vključevanje

Raziskava razkriva številne zanimive težnje glede odnosov med skupnostmi, ki ne vplivajo samo na izbiro tehnik udeležbe in vključevanja, ampak tudi na rezultate in uspeh lokalnih ukrepov. Odnosi v skupnostih med Romi, napetosti med romskimi in neromskimi državljani, razmerja moči med skupnostmi in lokalnimi oblastmi, vloga in pripravljenost lokalnih oblasti ter številne druge dinamike na lokalni ravni med različnimi akterji vplivajo na rezultate projekta ter način oblikovanja in izvajanja lokalnih ukrepov in strategij. Izkušnje raziskave osvetljujejo tudi pomembnost ključnih spodbujevalcev, posrednikov in organizacij civilne družbe pri spodbujanju lokalnih ukrepov.

„Ključni spodbujevalci“ v lokalnih skupnostih pogosto zaradi svoje vloge ali osebnosti pomembno vplivajo na izvajanje in uspeh lokalnih dejavnosti. Lahko so ključni za privabljanje posameznikov k udeležbi, za vzpostavitev zaupanja v izvajalce projektov in projektne dejavnosti ter povečanje verodostojnosti

projektov. Kadar pri projektih sodelujejo tovrstni ključni spodbujevalci, lahko ti dosežejo druge člane skupnosti in jih vključijo v lokalne dejavnosti in projekte.

Bologna – lokalni Sintini in Romi razpravljajo o svojih pogledih na glavne izzive socialnega vključevanja ter pomanjkanje predstavnikov skupnosti in posrednikov. (©FRA)

Obstaja veliko načinov, kako okrepiti vlogo posameznih ljudi. Raziskava poskuša okrepiti vlogo vključenih lokalnih skupnosti, tako da se naprej seznanijo z njihovimi potrebami, jih obvešča o njihovih pravicah in uveljavljanju ter jih podpira, da postanejo nosilci sprememb. Ko imajo ljudje priložnost izraziti svoja stališča v dialogu z lokalnimi oblastmi, imajo boljše možnosti, da si izborijo svoje pravice in imajo možnost večje emancipacije. Lokalne oblasti se naučijo prisluhniti potrebam in stališčem svojih državljanov, lokalni prebivalci pa se naučijo, kako razviti bolj realistična pričakovanja. Še pomembneje, kar kažejo raziskave, pa je, da lahko krepitev vloge ljudi pomaga pri razbijanju stereotipne podobe Romov kot večnih žrtev in jih spodbudi k enakopravnosti pri uveljavljanju njihovega deleža družbenega razvoja in napredka. Zlasti usmerjena prizadevanja za krepitev vloge romskih žensk in mladine so bila v več krajih pomemben element za uspeh projekta.

Mnenje agencije FRA št. 5

Države članice in lokalne oblasti naj podprejo izvajalce projektov pri oblikovanju okvira na lokalni ravni, dinamike skupnosti in razmerja moči, še preden so projekti zasnovani in izvedeni. Lokalne oblasti naj prepoznajo „ključne spodbujevalce“ in jih vključijo v delo, da bi dosegli skupnosti in povečali verodostojnost prizadevanj za vključevanje na lokalni ravni. Lokalne oblasti naj bi ustvarile tudi prostor za glas vsakogar, zlasti pa bi si morali prizadevati za okrepitev vloge romskih žensk in mladih.

Vključevanje sodelovalnih pristopov in prožnosti v mehanizme financiranja in zasnovo projektov

Raziskava ponuja dragocene vpoglede v to, kako je mogoče lokalne dejavnosti vključevanja bolje oblikovati, izvajati in spremljati, ter opozarja na težave in vidike, ki se jim je treba izogniti. S pomočjo pridobljenih izkušenj lahko izboljšamo izrabo virov, ne glede na to, ali prihajajo iz lokalnih proračunov, nacionalnih sredstev, evropskih strukturnih in investicijskih skladov (ESI) ali drugih virov financiranja. Sodelovalni pristopi so še posebno pomembni pri izvajanju projektov v tistih krajih, v katerih prejšnje pobude niso dosegle ljudi na lokalni ravni in niso uspeli podpreti Romov in v katerih so se skupnosti v preteklosti nenehno srečevale z razočaranjem. Raziskava razkriva, da lahko spodbujanje manjših dejavnosti, prilagojenih posamezni skupnosti, vključno s spodbujanjem ozaveščenosti o pravicah in kulturnega povezovanja, usmerjanje ukrepov, namenjenih romskim in neromskim državljanom, ter sprejemanje prilagodljivejših okvirov in daljših rokov pripelje do smiselnih rezultatov in spremeni položaj Romov na lokalni ravni. Za zagotavljanje dolgoročnejšega in trajnostnega vpliva je prav tako pomemben razvoj ukrepov na lokalni ravni, vendar ne ločeno, ampak v širšem okviru projektov socialnega vključevanja za Rome in skupnosti v marginaliziranih ali ranljivih položajih. Projekti so uspešnejši, če temeljijo na obstoječih zaupnih odnosih in solidarnosti, ki spodbujajo in krepijo družbeno vlogo znotraj skupnosti in med njimi.

Raziskava tudi kaže, da projekti in ukrepi za vključevanje, ki se izvajajo na ravni skupnosti, nimajo vedno dovolj dolgega časovnega okvira, da bi upoštevali procese udeležbe, vzpostavljanja zaupanja, usposabljanja in krepitev zmogljivosti udeležencev, spremljanja in vrednotenja, ali prožnosti za prilagajanje vsebine in usmerjenosti dejavnosti. K doseganju dolgoročnih, pomembnih rezultatov lahko prav tako pripomore zagotavljanje več časa in prožnosti za sodelovalne pristope in ciklične procese, ki omogočajo ponovni pregled in prilagoditve projektov.

Trenutni mehanizmi financiranja se osredotočajo na merljive rezultate in izide, s katerimi je mogoče oceniti uspešnost projektov, in tako izražajo odgovornost do donatorjev in samih mehanizmov financiranja. Vendar vseh pomembnih rezultatov ni mogoče meriti s kvantitativnimi kazalniki. Prikazovanje pomembnega vpliva sodelovalnih postopkov in občutljivejših učinkov, kot so krepitev vloge in spremembe v družbeni sestavi skupnosti, je zahtevna naloga in na splošno ni zajeta v vrednotenje in ocenjevanju projektov. Vrednost sodelovalnih pristopov se lahko izgubi, če ni zabeležena z uradnimi mehanizmi poročanja o projektih.

Pavlikeni – lokalni ukrep izobraževanja, vključno s podpiranjem izobraževanja v zgodnjem otroštvu. (©FRA)

Mnenje agencije FRA št. 6

Države članice in lokalni organi naj zagotovijo povezavo med projekti na lokalni ravni in širšimi nacionalnimi, regionalnimi in lokalnimi politikami in strategijami za vključevanje, da se bo tako dosegel dolgoročnejši in trajnostni učinek.

Države članice in lokalne oblasti naj zagotovijo, da imajo projekti in ukrepi za vključevanje, ki se izvajajo na ravni skupnosti, zadosten časovni okvir za udeležbo, vzpostavljanje zaupanja, usposabljanje in krepitev zmogljivosti udeležencev, spremljanje in vrednotenje. Prav tako naj podprejo sodelovalne projekte, ki združujejo kvantitativno poročanje rezultatov s celovitejšim razumevanjem vključevanja in udeležbe. Premik od osredotočenosti na pričakovane rezultate in izide k procesu izvajanja lahko vodi k pomembnejšim spremembam v življenju ljudi, ki naj bi jim taki projekti in dejavnosti pomagali.

To poročilo predstavlja glavne vpoglede, pridobljene v okviru projekta Agencije EU za temeljne pravice o lokalnem sodelovanju za vključevanje Romov, in ugotavlja, kako jih najbolje vključiti v prizadevanja za vključevanje na lokalni ravni. Z združevanjem lokalnih oblasti in prebivalcev, zlasti Romov, so raziskovali, kateri vidiki delujejo, kateri ne in zakaj. 21 krajev v 11 državah članicah, zajetih v raziskavi, se srečuje z različnimi lokalnimi okoliščinami, potrebami in izzivi. Toda izkušnje vseh so potrdile, da je treba za dejansko izboljšanje življenja Romov po vsej EU bolje izkoristiti finančna sredstva.

To poročilo povzema glavna spoznanja, pridobljena med raziskavo, in nudi priložnost za izboljšanje oblikovanja, izvajanja in spremljanja prizadevanj za vključevanje Romov na lokalni ravni – v korist vseh posameznikov, ki še vedno živijo na robu družbe, Romov in drugih.

Dodatne informacije:

Celotno poročilo agencije FRA *Working with Roma: participation and empowerment of local communities* (Delo z Romi: udeležba in krepitev vloge lokalnih skupnosti) je na voljo na naslovu: <http://fra.europa.eu/en/publication/2018/empowering-roma>.

Za dodatne informacije o projektu, vključno s krajevnimi študijami primerov v angleščini in nacionalnih jezikih, in videoposnetke iz vsakega sodelujočega kraja in drugo gradivo si oglejte spletno stran projekta: <http://fra.europa.eu/en/project/2015/local-engagement-roma-inclusion-leri-multi-annual-roma-programme>.

Glejte tudi povezane publikacije agencije FRA:

- FRA (2018), *Transition from education to employment of young Roma in nine EU Member States*, Luxembourg, Urad za publikacije (na voljo v angleščini).
- FRA (2018), *Anti-Gypsyism as a barrier to Roma inclusion*, Luxembourg, Urad za publikacije (na voljo v angleščini).
- FRA (2016), *Druga raziskava o manjšinah in diskriminaciji v Evropski uniji Romi (EU-MIDIS II)*, Romi – izbrani rezultati, Luxembourg, Urad za publikacije (na voljo v 22 jezikih).

Pregled dejavnosti agencije FRA na področju pravic Romov je na voljo na: <http://fra.europa.eu/en/theme/roma>.

Urad za publikacije

FRA – AGENCIJA EVROPSKE UNIJE ZA TEMELJNE PRAVICE

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Dunaj – Avstrija
Tel. +43 158030-0 – Faks +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

Fotografije (naslovnica in znotraj, od leve proti desni):
© FRA-LERI_Stara_Zagora; FRA-LERI_Hrabusice; FRA-LERI_Sokolov.

Za kakršno koli uporabo ali reprodukcijo fotografij ali drugega gradiva, za katere agencija FRA nima avtorskih pravic, je treba pridobiti dovoljenje neposredno od imetnikov avtorskih pravic.

Print: ISBN 978-92-9474-528-6, doi:10.2811/601
PDF: ISBN 978-92-9474-531-6, doi:10.2811/6241